Çetrez İşcan, G., Fazlıoğlu, Y., Parlak, C. (2014). İlkokula devam eden normal gelişim gösteren çocukların yetersizliği olan akranlarına yönelik tutumlarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(Özel Sayı)*, 128-138.

Geliş Tarihi: 19/12/2013 Kabul Tarihi: 15/12/2014

İLKOKULA DEVAM EDEN NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLARIN YETERSİZLİĞİ OLAN AKRANLARINA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ*

Galibiye ÇETREZ İŞCAN**
Yeşim FAZLIOĞLU***
Cansu PARLAK****

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Edirne il merkezindeki ilkokula devam eden normal gelişim gösteren çocukların yetersizliği olan akranlarına yönelik tutumlarının incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini Edirne ili merkezinde bulunan bir devlet okulu ile bir özel okulda bulunan basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 78 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan genel bilgi formu ve Etkinlik Tercih Formu ile toplanarak SPSS 17 programı kullanılarak çözümlenmiştir. İki yönlü varyans analizi kullanılarak yapılan değerlendirme sonuçlarına göre; öğrencilerin sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunması açısından Etkinlik tutum puanları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($F(1\text{-}74)=6.83$, $p<.05$). Farkın kaynağını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizine göre özel okuldaki kaynaştırma öğrencisi olmayan grubun kaynaştırma öğrencisi olan gruba göre yetersizliği olan akranlarına yönelik Etkinlik tutum puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuca ek olarak özel okuldaki kaynaştırma öğrencisi olmayan grubun etkinlik tutum puan ortalamaları devlet okulunda sınıfında kaynaştırma öğrencisi olmayan gruba göre daha yüksek bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kaynaştırma, İlkokul, Akran tutumları, Hafif düzeyde zihinsel yetersizlik.

THE ATTITUDES OF TYPICALLY DEVELOPING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' TOWARDS THEIR RETARDED PEERS

ABSTRACT

This study aims to investigate the attitudes of typically developing primary school students towards the retarded peers. 78 students, selected simple randomly from a State and a Private primary school in Edirne. General information and activity preference forms which were prepared by researchers were used as data collection instruments. Significant differences were found between activity points of students' attitudes towards inclusion students who were placed in typically developed students' classes. The mean value of the activity points of attitudes of students who haven't got inclusion students in their classes in private school were found higher than the mean value of activity points of attitudes of students who have inclusion student. Beside this, the mean value of the activity points of students in Private school who haven't inclusion students in their classes were found higher than the mean value of the activity points of students in State School.

Keywords: Inclusion, Primary school, Peer attitudes, Mild intellectual disability

---

* Araştırma 23. Özel Eğitim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Öğr.Gör.,Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, e-posta: galibiyecetis@hotmail.com

*** Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnterdisipliner Yetersizliği Olan Çalışmaları Anabilim Dalı, e-posta: yfazli@hotmail.com

**** Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnterdisipliner Yetersizliği Olan Çalışmaları Anabilim Dalı, e-posta: cansuuparlak@gmail.com

1. GİRİŞ

Günümüzde özel eğitim alanında en çok kullanılan kavramlardan biri "kaynaştırma"dır. Farklı disiplin alanlarından farklı kişiler çeşitli yerlerde "kaynaştırma" kavramını değişik anlamlar yükleyerek kullanmaktadırlar (Batu, 2000). En basit haliyle kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin, normal okullarda eğitilmesidir (Kırcaali–İftar, 1998; Sucuoğlu ve Kargın, 2006; Özgür, 2004; Şahbaz, 2008). Kaynaştırma özel gereksinimli öğrencilerin uygun öğretim desteğiyle normal eğitim sınıflarına yerleştirilmesi uygulamasıdır (Osborne ve Dimattia,1994). Sınıf öğretmenine ve/veya yetersizliği olan öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşulu ile özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında eğitilmesi şeklinde tanımlanır (Kırcaali-İftar, 1992). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2006) kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır şeklinde tanımlanmıştır.

Yetersizliği olan bireylerin sosyalleşmeleri ve kabul görmeleri kaynaştırma programlarının yaygınlaştırılmasıyla mümkündür. Yetersizliği olan çocuğun en az kısıtlayıcı eğitim ortamının en üst seviyesini oluşturan kaynaştırma ortamında olması, bu bireylerin sahip olduğu becerilere göre, normal bireylerle en fazla etkileşimde bulunabileceği en ideal ortamdır (Kırcaali-İftar, 1998). Kaynaştırma eğitiminin başarısının artması için, özellikle yetersizliği olmayan çocukların, yetersizliği olan yaşıtları tarafından kabul edilmelerine önem verilmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli çocuğun gereksinimlerini anlayabilmesi ve ona nasıl yardım edebileceğini öğrenmesi, tutumunun olumlu olmasına ve yetersizliği olan çocuğun kabulüne yardımcı olabilmektedir. Kaynaştırma programı içerisinde eğitim gören yetersizliği olmayan öğrencilerin tutumları, bu uygulama içinde sayısal çoğunluğa sahip olmaları nedeniyle, kaynaştırmanın başarıya ulaşmasında ayrı bir öneme sahiptir. Bu grubun tutumlarını anlamak ve bu tutumlara yönelik düzenlemeler yapmak hem kaynaştırmanın başarısını etkileyecek, hem de geleceğin bireylerinin yetersizliği olan bireylere ve yetersizliğe bakış açısını değiştirecektir (Karamanlı, 1998; Kuz, 2001).

Yapılan araştırmalar kaynaştırmanın yetersizliği olan çocuklar kadar normal gelişim gösteren çocuklara da yararlı olduğunu göstermiştir. Kırcaali-İftar (1998), kaynaştırmanın yetersizliği olan öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumla bütünleşmelerini kolaylaştırdığını ve normal öğrencilerin davranışlarının, yetersizliği olan öğrencilere model olduğunu belirtmiştir. Kaynaştırma eğitimi, yetersizliği olan bireylere sağladığı yararların yanı sıra normal öğrencilere de daha hoşgörülü olma, bireysel farklılıklara saygı gösterme, yetersizliği olan bireylere karşı duyarlılık, işbirliği ve yardımlaşma becerilerini artması gibi faydalar sağlamaktadır (Kırcaali-İftar 1998; Salend, 1998; Metin ve Çakmak-Güleç, 1999; Sucuoğlu ve Kargın, 2006; Şahbaz, 2008).

Kaynaştırmanın bu yararlarına rağmen, akran ilişkileri bakımından gerekli şartların oluşturulamaması durumunda yetersizliği olan çocuklar yalnızlık ve soyutlanma sürecine girmekte ve bu onlarda düşük benlik algısına, kendine güven duygusunun yeterli gelişmemesine, kaygı ve utanma duygularının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu bakımdan yetersizliği olan çocukların sağlıklı gelişimleri ve eğitimlerini sürdürebilmeleri için normal gelişim gösteren çocuklar tarafından kabulleri çok önemli görülmektedir. Karşılıklı ilişkilerin belirlenmesinde akran tutumları oldukça önemli rol oynamaktadır.

Akranlarının çocuğa karsı tutumları, çocuğun gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Yetersizliği olan bireylere yönelik davranışlarda sahip olunan tutumların yönlendirici etkisi olabilmektedir. Normal gelişim gösteren çocuğun ya da akranın, farklı etkiler sonucunda geliştirmiş olduğu tutumların, yetersizliği olan bireylere karsı davranışlarında belirleyici olması, bu duruma örnek olabilmektedir. Çocuğun bu bireyleri kabul etmesi, onları reddetmesi, yardım etmesi ya da onları dışlaması, sahip olduğu olumlu ya da olumsuz tutumlarının doğrultusunda gerçekleşmektedir (Öztürk, 2007).

Toplumun bir üyesi olan yetersizliği olan bireylerin diğer bireyler gibi eğitim hakları vardır. Bu bireylerin, normal akranları ile eğitim alması onların gelişimlerine olumlu katkı sağlayacaktır. Bu süreçte rol alan aile, öğretmenler ve normal gelişim gösteren çocukların sağlayacağı katkılar, kaynaştırma eğitiminin başarısının artmasında oldukça önem kazanmaktadır. Bu önemden yola çıkarak bu araştırmada, normal gelişim gösteren çocukların zihinsel yetersizliği olan akranlarına karşı tutumlarını incelenmek amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Tarama modelinde betimsel bir araştırma olan bu çalışmanın evrenini 2012–2013 eğitim-öğretim yılında Edirne İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarında, hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olanların kaynaştırıldığı sınıflardaki normal gelişim gösteren öğrenciler oluşturmuştur. Bu araştırmanın örneklemini Edirne ili merkezinde bulunan bir devlet okulu ve bir özel okulda bulunan 78 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan, cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi durumlarına göre dağılımları Tablo 1'de ve Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 1. *İlkokula Devam Eden Öğrencilerin Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunma, Yaş ve Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı*

Grup			Cinsiyet		
			Kız	Erkek	Toplam
Kaynaştırma Öğrencisi Yok	Yaş	9,00	12	10	22
		10,00	7	5	12
		11,00	1	2	3
		12,00	0	1	1
	Toplam		20	18	38
Kaynaştırma Öğrencisi Var	Yaş	9,00	1	0	1
		10,00	17	13	30
		11,00	3	5	8
		12,00	0	1	1
	Toplam		21	19	40

Tablo1, incelendiğinde araştırmanın örneklemini oluşturan 78 öğrencinin 41'inin kız, 37'sinin erkek olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerden 38'inin sınıfında kaynaştırma öğrencisi yokken, 40'ının sınıfında kaynaştırma öğrenci vardır. Öğrencilerin yaşları 9–12 yaşlar arasında değişmektedir.

Tablo 2. *İlkokula Devam Eden Öğrencilerin Anne Eğitim ve Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı*

			Anne Eğitim			Baba Eğitim		
			Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
Okur-yazar değil	Yaş	9,00	2	1	3		1	1
		10,00	2	2	4			
		11,00	2	1	3			
	Toplam		6	4	10		1	1
İlkokul	Yaş	9,00	8	6	14	9	5	14
		10,00	6	4	10	6	6	12
		11,00	0	2	2	3	2	5
	Toplam		14	12	26	18	13	31
Ortaokul	Yaş	9,00	0	2	2	2	4	6
		10,00	1	2	3	3	0	3
		11,00	0	1	1	0	1	1
		12,00	0	2	2	0	1	1
	Toplam		1	7	8	5	6	11
Lise	Yaş	9,00	2	0	2	1	0	1
		10,00	1	3	4	2	4	6
		11,00	2	1	3	0	2	2
		12,00				0	1	1
	Toplam		5	4	9	3	7	10
Üniversite	Yaş	9	1	1	2	1	0	1
		10,00	14	7	21	13	8	21
		11,00	0	2	2	1	2	3
	Toplam		15	10	25	15	10	25

Tablo 2, incelendiğinde araştırmanın örneklemini oluşturan 78 öğrencinin annelerinden 10 tanesinin okuryazar olmadığı, 26'sının ilkokul, 8'inin ortaokul, 9'unun lise, 25'nin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Babaların 31'nin ilkokul, 11'nin ortaokul, 10'nun lise, 25'nin üniversite mezunu, 1'nin de okuryazar olmadığı görülmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, Siperstein (1980) tarafından geliştirilen ve Çifci (1997) tarafından Türkçeye uyarlanan "Etkinlik Tercih Formu" ve araştırmacılar tarafından geliştirilen "Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Aşağıda araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bilgilere sırasıyla yer verilmiştir.

Etkinlik Tercih Formu: Siperstein (1980) tarafından, tutumların bileşenleri arasında yer alan davranışsal boyutu ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçekte 15 kapalı uçlu madde yer almaktadır. 15 maddeden oluşan ölçeğin her bir maddesi 4="Çok Hoşlanırım" ve 1="Hiç Hoşlanmam" olmak üzere Likert tipi yapıya sahip dörtlü derecelendirme ile cevaplandırılmaktadır Ölçeğe ilişkin puanlandırma çerçevesinde, bir öğrenci için ölçek formundan elde edilebilecek en yüksek puan altmış (15x4=60) iken en düşük puan ise on beş (15x1=15) olacaktır. Ölçeğin değerlendirilmesi sonucunda alınan en yüksek puan (60)dır. Bu puan yetersizliği olan çocuklara yönelik en olumlu tutumu gösterirken ölçekten alınan en düşük puan (15)olup, bu puan ise en olumsuz tutumu göstermektedir.

Türkiye'de Çifci (1997), Etkinlik Tercih Formu'nu, Türkçe'ye uyarlamış ve geçerlik ve güvenirlik çalışmasını Bolu ilinde bulunan, özel eğitim sınıfına sahip üç ilkokulun beşinci sınıfında yer alan öğrenciler arasından rastgele seçilen 200 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları üç farklı yöntemle yapılan ölçeğin, ilk olarak Cronbach alfa iç tutarlılık sayısı 0.90 bulunmuştur. İkinci yöntem olarak iki yarım güvenirliği (Split-half reliability) hesaplandığı zaman r değeri 0.88, son olarak 79 kişi için üç hafta arayla yapılan test tekrar test güvenirliği ise r= 0.79 bulunmuştur. Bu değerler orijinal ölçeğin r değerleri ile benzerlik göstermiştir. Benzer ölçek geçerliğinin bir göstergesi olarak Sıfat Listesi ile korelasyonu ise 0.53 olarak bulunmuştur. Etkinlik Tercih Formu'nun ayrıca kapsam geçerliliği çalışması yapılmış ve her maddenin toplam puanla korelasyonları hesaplanmıştır. Hesaplanan madde toplam korelasyonlarının (r= 0.56- 0.71) arasında değiştiği ve tüm maddelerin korelasyon değerinin 0.20'nin üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Öğrenci Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından katılımcıların yaş, cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu gibi demografik özelliklerinin tespiti için hazırlanmıştır. Bu form katılımcıların kendileri tarafından doldurulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analiz

Verilerin toplanması amacıyla öncelikle, veri toplama aracının birer örneği Edirne İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne sunulmuş, bu veri toplama aracının ilkokullarda uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. 2012–2013 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde, devlet okulu ile özel okulda bulunan 78 öğrenciye Etkinlik Tercih Formu ve Bilgi Formu araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Uygulama ortalama her sınıf için bir ders saati sürmüştür. Uygulamalar sırasında, normal gelişim gösteren öğrencilerin ölçeklerle ilgili sordukları sorular yanıtlanmıştır.

Araştırmada, toplanan veriler SPSS 17 for Windows (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak çözümlenmiştir

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Okul türü ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre Etkinlik Tercih Formundan alınan puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için öncelikle iki yönlü varyans analizi yapılmış; farkın kaynağını belirlemek için yeniden gruplandırma yapılarak tek yönlü varyans analizi LSD testi ile gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Tablo 3 de sunulmuştur.

Tablo 3. *Okul ve Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunma Durumuna Göre Etkinlik Tercihlerinin Varyans Analizi sonuçları*

	N	Ortalama	df	F	Varyansın Kaynağı
Devlet okulu Sınıfında Kaynaştırma Yok	23	51,6522	5,21021	6.83	Özel Okul Sınıfında Kaynaştırma
Devlet okulu Sınıfında Kaynaştırma Var	20	53,2000	6,47749		Öğrencisi Yok
Özel okul Sınıfında Kaynaştırma Yok	15	56,1333	3,94365		Devlet Okulu Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Var
Özel okul Sınıfında Kaynaştırma Var	20	50,7500	6,74244		Özel Okul Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Yok
					Özel Okul Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Var

Tablo 3, incelendiğinde öğrencilerin sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre Etkinlik Tercih ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($F(1\text{-}74)=6.83$, $p<.05$). Farkın kaynağını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizine göre Özel okulda kaynaştırma öğrencisi olmayan grubun sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan gruba göre yetersizliği olan akranlarına yönelik Etkinlik tutum puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca ek olarak Özel okulda kaynaştırma öğrencisi olmayan grubun Etkinlik tutum puan ortalamaları devlet okulunda kaynaştırma öğrencisi olmayan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu sonucu çocukların daha önce kaynaştırma öğrencileri ile ilgili her hangi bir yaşantılarının olmaması ile ilişkilendirebiliriz. Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğrencilerin tutum puan ortalamalarının düşük olmasını ise sınıflarındaki zihin yetersizliği olan akranları ile yaşadıkları sorunlar nedeniyle onlarla kendi evlerinde veya dışarıda farklı etkinliklerde bulunmaktan kaçınmış olabilecekleri sonucuna bağlayabiliriz. Bu araştırmaya paralel olarak İflazoğlu- Saban ve Ünal (2009) normal gelişim gösteren öğrencilerin hafif ve orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan yaşıtlarına yönelik tutumlarının incelendiği çalışmada; genel olarak olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Bu araştırma sonuçlarına benzer olarak, Siperstein, Parker, Norins ve Widaman (2011) Çin'de yaşayan ortaokul seviyesindeki gençlerin zihin yetersizliği olan öğrencilere karşı tutumunu belirlemek üzere yürüttükleri çalışmada; gençlerin zihin yetersizliği olan bireyleri ılımlı olarak algıladıkları, zihin yetersizliği olan bireylerin akademik sınıflara katılamayacaklarına inandıkları, kaynaştırma düşüncesinden şahsen olumlu ve olumsuz olarak etkilendikleri, zihin yetersizliği olan bireylerle okulda özellikle akademik konularda iletişime girmek istemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Georgiadi, Kalyva Kourkoutas ve Tsakiris (2012) kaynaştırma okullarında okuyan çocukların bu okullarda okumayanlara göre zihin yetersizliği olan bireylere yönelik daha pozitif tutum sergilediklerini ve onları tanımlayan daha az negatif sıfat kullandıklarını bulmuşlardır. Bu bulgular bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla tezatlık göstermektedir. Çulhaoğlu ve Sığırtmaç (2009) kaynaştırma uygulanan sınıflarda akran ilişkilerinin incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada; normal gelişim gösteren çocukların, yetersizlik gösteren çocuğu yeterli buldukları her etkinliğe kabul ettikleri ve yardımlaştıkları fakat

yapamayacağını düşündükleri etkinliklere katılmasını istemedikleri gözlenmiştir. Turhan (2007) kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim okullarının ikinci kademesine devam eden normal gelişim gösteren örgencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerini incelediği çalışmada; normal gelişim gösteren öğrencilerin çoğunun, kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmadıkları ve kaynaştırma öğrencilerinin genel eğitim sınıflarında bilgi ve becerileri tam olarak edinemeyeceklerini; kaynaştırma öğrencilerinin derslerin akısını bozduklarını, kendilerinin dikkatini dağıttıklarını, sınıfın basarı ortalamasını düşürdüklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Sosyal bir gruba dâhil olma deneyimini bütün dünyadaki çocuklar yaşamaktadırlar. Özelikle herhangi bir sınıfsal farklılık veya yetersizliği olan olma popüler çocuklar tarafından farklı olan akranın kabullenilmesini engellemektedir (Smith-D'Arezzo ve Moore Thomas, 2010). Amerika ve Avrupa'nın farklı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de uzun yıllardan beri kaynaştırma uygulamaları devam etmesine rağmen, yetersizliği olan çocuklar sınıflarda görünmez bireyler olmaya ve sınıfın sosyal ortamına tam katılımla ilgili sorunlar yaşamaya devam etmektedirler.

Yaş grubu ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre Etkinlik Tercih Formu'nda alınan puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. G*rubu ve Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunma Durumuna Göre etkinlik Tercih Puanları İki yönlü Varyans Analizi Sonuçları*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Grup	7,933	1	7,933	,227	,635
Yaş	58,202	3	19,401	,555	,646
Grup * Yaş	153,022	3	51,007	1,460	,233
Hata	2446,202	70	34,946		
Toplam	219219,000	78			

Tablo 4 incelendiğinde yaş grubu ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre etkinlik tercih ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir (F(3-70)=1,46, p>.05). Bu sonuca paralel olarak İflazoğlu-Saban ve Ünal (2009) normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının cinsiyete, yaşa, sosyo-ekonomik düzeylerine ve yetersizliği olan birey tanıdığı olma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırdıkları çalışmada yaşın tutum puanlarına etkisi olmadığını bulmuşlardır. Bu araştırmanın bulgusuyla tutarlılık göstermektedir.

Bu araştırma bulgularının aksine, Ercan ve Haktanır (2001) Sucuoğlu ve Kargın (2006) ise çocukların yaşlarının artmasıyla tutumlarının da değiştiğini, yaşı büyük olan çocukların yetersizliği olan akranlarına karşın küçük çocuklardan daha olumsuz tutum sergilediğini belirtmişlerdir. Genel olarak böyle olması da beklenir. Buna benzer olarak, Campbell , Ferguson, Herzinger, Jackson ve Marino (2004) otistik olan bir çocuğa karşı bilgilendirme çalışmasıyla yaşıtlarının tutumunu ölçmüşlerdir. 3. ve 4. sınıftaki çocukların tutumlarında bir değişiklik olmasına karşın, 5. sınıftaki çocuklarda bir değişiklik gözlenmemiştir. Simpson (1980) genel olarak daha büyük yaşta olan öğrencilerin tutumunun, küçük yaştakilere göre daha olumsuz olduğunu belirtmiştir (Akt. Salend, 1998).

Bazı araştırmalarda ise normal gelişim gösteren çocukların yaslarının artmasıyla, yetersizliği olan bireylere yönelik tutumlarının olumlu yönde arttığı belirtilmektedir (Rapier ve ark.1972; Altman, Lewis, 1990, Akt; Çifci, 1997). Bazı araştırmalar da ise, küçük yaş grubundaki çocukların tutumlarının daha olumlu yönde olduğu belirtilmektedir (Siperstein, 1980; Graffi ve Minnes, 1988; Towgifh ve Zingle, 1984).

Cinsiyet ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre Etkinlik Tercih Formu'nda alınan puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 5'de sunulmuştur

Tablo 5.*Cinsiyet ve Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunma Durumuna Göre Etkinlik Tercih Puanları İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Grup	42,049	1	42,049	1,167	,284
Cinsiyet	45,758	1	45,758	1,270	,263
Grup * Cinsiyet	5,322	1	5,322	,148	,702
Hata	2666,320	74	36,031		
Toplam	219219,000	78			

Tablo 5 incelendiğinde cinsiyet ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre Etkinlik Tercih ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir (F(3-74)=,148, p>.05). Bu sonuca paralel olarak Çifci (1997), Kargın ve Baydık (2002), Öztürk (2007) yaptıkları çalışmalarda, normal öğrencilerin yetersizliği olan öğrencilerin kaynaştırılmasına yönelik tutumlarına bakıldığında, cinsiyetin tutum üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sucuoğlu ve Kargın (2006) ise kız çocukların yetersizliği olan akranlarına karşı daha olumlu tutum gösterdiğini belirtmişlerdir. Ercan ve Haktanır (2001) ve Campbell ve arkadaşları (2004) yaptığı çalışmalarda da benzer sonuç elde edilmiştir.

Anne eğitim durumu ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre Etkinlik Tercih Formunda alınan puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur

Tablo 6. *Anne Eğitim Durumu ve Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunma Durumuna Göre etkinlik Tercih Puanları İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Grup	36,250	1	36,250	,992	,323
AnneEğitim	157,830	4	39,458	1,080	,374
Grup * AnneEğitim	53,835	4	13,459	,368	,830
Hata	2485,232	68	36,548		
Toplam	219219,000	78			

Tablo 6 incelendiğinde anne eğitim durumu ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre Etkinlik Tercih ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir (F(4-68)=,368 p>.05).

Baba eğitim durumu ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre Etkinlik Tercih Formunda alınan puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7'de sunulmuştur

Tablo 7. *Baba Eğitim Durumu ve Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunma Durumun Göre Etkinlik Tercih Puanları İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Grup	20,817	1	20,817	,594	,444
BabaEğitim	266,289	4	66,572	1,899	,120
Grup * BabaEğitim	24,674	3	8,225	,235	,872
Hata	2418,949	69	35,057		
Toplam	219219,000	78			

Tablo 7 incelendiğinde baba eğitim durumu ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre Etkinlik Tercih ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir (F(3-69)=,235 p>.05).

Aile dolayısıyla anne baba her çocuğun gelişiminde ve eğitiminde en etkili rolü olan çevrelerden biridir. Özellikle, yaşamla ilgili bazı davranış kalıpları, sosyal etkileşimlerle ilgili bazı kural ve roller, temel alışkanlıklar günlük ilişkiler arasında öğrenildiğine göre aile çocuk için bütün bu becerilerin temelinin atıldığı ilk yer olarak önem taşımaktadır. Çocuk birçok rolleri ve davranışları anne ve babasını gözleyerek öğrenir. Dolayısıyla anne babaların tutumları özellikle yetersizliği olan bireylere olan tutumları, onların çocuklarının yetersizliği olanlara karşı olan tutumlarını da etkilemektedir. Robinson, Martin ve Thompson (2007) farklı eğitim düzeyinde olmanın önemli bir tutum farkına yol açmadığını belirtmekle birlikte, eğitim düzeyi daha yüksek olan bireylerin yetersizliği bir zorluk olarak daha az algıladıklarını, eğitim düzeyi daha düşük olan bireylerin de yetersizliği daha az sıkıcı ve rahatsız edici bulduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmalar, genellikle olumlu tutumların eğitim seviyesi yüksek olan bireylerde daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın sonucunda ise eğitim durumunun tutum üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur. Eğitim durumunun tutum üzerinde her zaman etkili olmadığını söylenebilir.

Normal gelişim gösteren çocuk anne babaların kaynaştırmaya olumlu yaklaşımının kaynaştırma öğrencisinin sınıfındaki diğer öğrencilerin yaklaşımlarının olumlu olmasında da etkili olabileceği düşünülmektedir. McDougall, Dewit, King, Miller ve Killip (2004) yaptıkları çalışmada ailelerin olumlu tutumlarının çocuklarının bakış açısını etkilediğini belirlemişlerdir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda ilkokula devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin yetersizliği olan yaşıtlarına yönelik tutumları sınıfında yetersizliği olan öğrenci bulunma durumuna göre incelendiğinde; Özel okul sınıfında kaynaştırma öğrencisi olmayan grubun sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan gruba göre yetersizliği olan akranlarına yönelik etkinlik tutum puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca ek olarak Özel okul sınıfında kaynaştırma öğrencisi olmayan grubun etkinlik tutum puan

ortalamaları devlet okulu sınıfında kaynaştırma öğrencisi olmayan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. İlkokula devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin yetersizliği olan yaşıtlarına yönelik tutumları yaş grubu, cinsiyet, annenin eğitim durumu ve babanın eğitim durumuna göre incelendiğinde sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Bu araştırmada, normal gelişim gösteren öğrencilerin yetersizliği olan akranlarına karşı tutumlarına, çocukların yaşları, cinsiyetleri, sınıflarında yetersizliği olan öğrenci bulunma durumları ve anne ve babalarının eğitim düzeylerinin etkisi incelenmiştir. Daha sonra yapılacak araştırmalarda ise; farklı yetersizlik gruplarının tutumlar üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Bu yüzden, farklı yetersizlik gruplarının (fiziksel yetersizliği olan, işitme yetersizliği olan, otistik vb.) kaynaştırıldığı sınıflarda uygulamalar yapılabilir. Bunun yanı sıra, ileride yapılacak çalışmalarda akranların kaynaştırma öğrencisine tutumlarının oluşmasına kaynaklık eden anne-babalarının da tutumları incelenebilir.

KAYNAKLAR

Batu, S. (2004). Özürlü Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5* (2) 33-50

Campbell, J.M., Ferguson, J.E., Herzinger, C.V., Jackson, J.N. & Marino, C.A., (2004). Combined Descriptive and Explanatory Information Improves Peers' Perceptions of Autism. *Research in Developmental Disabilities, 25,* 321-339.

Çifci, İ. (1997). *Normal Çocukları Bilgilendirmenin Zihinsel Yetersizliği olan Yaşıtlarına Yönelik Tutumlarına Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çulhaoğlu-İmrak ve H. Sığırtmaç, A. (2009). Kaynaştırma uygulanan okulöncesi sınıflarında akran ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Early Childhood Special Education, 3*(1), 38-65.

Ercan, G. ve Haktanır, G., (2001). Kaynaştırılmış ortamdaki normal gelişim gösteren çocukların 8-11 yaşları arasındaki öğrenme güçlüğü olan akranlarına karşı tutumlarının incelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, 1* (4-5), 78-92.

Georgiadi, M., Kalyva, E. Kourkoutas, E. & Tsakiris, V. (2012). Young Children's Attitudes Toward Peers with Intellectual Disabilities: Effect of the Type of School. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 25,* 531–541

İflazoğlu- Saban, A. ve Ünal, F. (2009). *Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı Sınıflarda Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumları*. 19. Eğitim Bilimleri Kurultayı, Kıbrıs.

Karamanlı, D. (1998). *Okul Öncesi Dönemde Entegrasyon Sınıflarında Bulunan 5-6 Yas Grubundaki Normal Çocukların ve Sınıf Öğretmenlerinin Zihinsel Yetersizliği olan Çocukların Sosyal Uyum Davranışları Hakkındaki Algılamalarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Kargın, T. ve Baydık. B. (2001). Kaynaştırma Ortamındaki İşiten Öğrencilerin İşitme Yetersizliği olan Akranlarına Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi, 3*(1), 28-39.

Kırcaali- İftar, G. (1998). *Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim***.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları Açıköğretim Fakültesi Yayınları. No:561.

Kuz, T. (2001). *Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumların İncelenmesi.* Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları Başbakanlık Basımevi.

McDougall, J., Dewit, D. J., King, G., Miller, L. T. & Killip, S. (2004). High school-aged youth's attitudes toward their peers with disabilities: The role of school and student interpersonal factors. *International Journal of Disability, Development and Education, 51* (3), 287-313, www.ebscohost .

Metin, N. ve Güleç, H.Ç. (1999). İlköğretim okullarındaki eğitimcilerin özürlü çocuklarla normal çocukların kaynaştırıldığı programlar hakkındaki düşüncelerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,3*(1), 59-73.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği,* Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Özgür, İ., (2004). *Yetersizliği olan Çocuklar ve Eğitimi ve Özel Eğitim*. (1. Baskı). Adana: Karahan Kitabevi.

Öztürk, T. (2007). *Ana Sınıflarına Devam Eden Normal Çocukları Bilgilendirmenin Zihin Yetersizliği olan Yaşıtlarına Yönelik Tutumlarına Etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Robinson,C., Martin, J. & Thompson, K. (2007), Attitudes Towards and Perceptions of Disabled People – Findings From a Module Included in the 2005 British Social Attitudes Survey. *Disability Rights Commission*.

Salend, S. J., (1998). *Effective Mainstreaming.(Third Edition).* United States of America: Macmillan Publishing Company.

Siperstein, G.N. (1980). *Instruments for Measuring Children's Attitudes Toward The Handicapped. Boston: Center for Human Services* University of Massachussettes, http://www.csde.umb.edu/pni/publications.s.html.

Siperstein,G. N., Parker R. C., Norins J. & Widaman, K. F. (2011) A national study of Chinese youths' attitudes towards students with intellectual disabilities , *Journal of Intellectual Disability Research , 55*, 370–384 .

Smith-D'Arezzo, W.M. & Thomas, C.M. (2010). Children Perceptions of Peer with Disablities. *Teaching Exceptional Children Plus*, *6*(3):2-16.

Sucuoğlu, B. ve Kargın, T., (2006). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları Yaklaşımlar Yöntemler Teknikler.* İstanbul: Morpa Yayınları.

Şahbaz, Ü., (2008). Kaynaştırma Hakkında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi, 30*,18-28.

Turhan, C. (2007). *Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir